

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

650

K 2

AANTEEKENINGEN

OP HET

„ONTWERP DER SPELLING

VOOR HET AANSTAANDE

NEDERLANDSCH WOORDENBOEK.”

DOOR

Dr. B. HUYDECOPER.

„Ook verder houden wij ons dringend aanbevolen voor al de aanmerkingen, die men ons in het openbaar of schriftelijk zal willen mededeelen.”

De Redaktie van het Nederl. Woordenboek.

NIJMEGEN:

C. KLERCQ.

1863.

K

2

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

0606 6325

Digitized by Google

AANTEEKENINGEN

OP HET

„ONTWERP DER SPELLING

VOOR HET AANSTAANDE

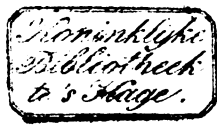
NEDERLANDSCH WOORDENBOEK.”

DOOR

Dr. B. HUYDECOPER.

„Ook verder houden wij ons dringend aanbevolen voor al de aanmerkingen, die men ons in het openbaar of schriftelijk zal willen mededeelen.”

De Reduktie van het Nederl. Woordenboek.

NIJMEGEN:

C. K L E R C Q.

1863.

Man kann die Sprache mit einem ungeheuren Gewebe vergleichen, in dem jeder Theil mit dem andren und alle mit dem Ganzen in mehr oder weniger deutlich erkennbarem Zusammenhange stehen. Der Mensch berührt im Sprechen immer nur einen abgesonderten Theil dieses Gewebes, that dies aber instinctmässig immer dergestalt, als wären ihm zugleich alle, *mit welchen jener einzelne nothwendig in Uebereinstimmung stehen muss*, im gleichen Augenblick gegenwärtig.

WILHELM VON HUMBOLDT. *Ueber die Kawi-Sprache auf der Insel Java*. I, p. LXXXVIII.

In deze waarheid aangaande de taal ligt de wet der harmonie voor de afbeelding der taal, het *schrift*.

Het groote nationale werk, de uitkomst eener jarenlange voorbereiding en eener samenvoeging van uitstekende krachten op wetenschappelijk gebied, nadert zijne voltooiing. Het „NEDERLANDSCH WOORDENBOEK” is thands officiëel aangekondigd als „aanstaande,” op den titel van het belangrijke voorbereidende geschrift, door Dr. L. A. TE WINKEL „van wege de Redactie bewerkt,” waarin zij hare „grondbeginselen der nederlandsche spelling” ontvouwt, het „ontwerp der spelling” schetst, dat bij de bewerking van het Woordenboek is en wordt gevolgd ^a. Wie de wording van het grootsche plan en zijne trapsgewijze uitvoering, de belangrijke en boeiende mededeelingen, daaromtrent door den begaafden hoofdredakteur gedaan, heeft gevolgd met de belangstelling, neen, met de geestdrift die de zaak verdient; maar vooral wie zich steeds minder thuis gevoelt te midden der volslagen regeeringloosheid (l’anarchia per-

---

^a De grondbeginselen der nederlandsche spelling. Ontwerp der spelling voor het aanstaande Nederlandsch Woordenboek. Van wege de redactie bewerkt door Dr. L. A. TE WINKEL. Leiden, D. Noothoven van Goor. 1863. 8vo.

fetta!), die op het gebied der nederlandsche ortho-(?)grafie heerscht en gedurig toeneemt, — hij zal haastig naar het „Ontwerp” gegrepen hebben, ten einde de wetenschappelijke overtuiging der Redactie te hooren uitspreken aangaande de vele vraagstukken der spelling, die de meeningen verdeelen. Hopen we intusschen, dat het „aanstaande,” op den titel van genoemd geschrift ten opzichte van het Woordenboek gebezigd, geen ideale profetische beteekenis, maar het karakter eener goed hollandsche belofte moge hebben!

Wanneer men bedenkt, dat we hier de uitkomsten voor ons hebben van een streng wetenschappelijk onderzoek; dat de Redactie bij hare keuze tusschen de verschillende opvattingen van twijfelachtige en onzekere punten in het nederlandsche spellingstelsel te werk is gegaan „met de uiterste behoedzaamheid en niet dan na rijpe overweging” (Voorbericht); dat zij heeft gehandeld met het besef eener „dubbele verantwoording” die zij op zich laadt met het oog op den invloed dien het Woordenboek zal uitoefenen, dan zou het overbodig kunnen schijnen, zijne mogelijke bedenkingen tegen enkele bijzonderheden uit-te-spreken. Immers, wijzigingen zijn thands van den kant der Redactie niet meer waarschijnlijk? Zoo *geheel* onwaarschijnlijk echter zijn zij niet. Vooreerst streeft de Redactie, blijkends hare geloofwaardige verklaringen, naar strenge objectiviteit, naar onzijdigheid, een streven, dat zij voorzeker ook op sommige gevolgen van haar eigen standpunt zal willen toepassen. Maar buitendien doen zich verschijnselen op, waarover we later wenschen te spreken, die met recht doen verwachten, dat niet al de thands afgekondigde spelwetten onherroepelijk zullen zijn vastgesteld. De invloed, dien het Woordenboek ongetwijfeld zal verkrijgen en die het in de hoogste mate verdient, is een nadere spoorslag

voor ons, onze opmerkingen niet achter-te-houden. De Redactie moge ze aanhooren als uitvloeisels van denzelfden liberalen geest, in welken zij zich voor de meêdeeling van „aanmerkingen” aanbeveelt. Het kan haar niet verwonderen, dat de richting, waar zij zich tegen verklaard heeft, zich niet oogenblikkelijk gevangen kan geven. Zij hoore welwillend onze bezwaren, onze verdediging; wellicht noopt zij ons door een nadere ontwikkeling van hare denkbeelden tot een volkomen overgave, met behoud van krijgsmanseer.

Hoekweg, in Februari 1863.

Voordat de Redactie haar spellingstelsel in bijzonderheden opgeeft, tracht zij eenige wijsgeerige grondslagen te leggen, waar zij haar orthografiesch gebouw op vestigen wil. In het algemeen is over dergelijke grondbeginselen, bij den tegenwoordigen stand der wetenschap, moeilijk te disputeeren. Zij hebben uit den aard der zaak een veel te aprioristiesch karakter, dan dat zij vruchtbaar kunnen zijn, d. w. z. in verband met de zaak die het hier geldt: de verbetering van een reeds bestaand stelsel. De Redactie acht het toch praktiesch onuitvoerbaar, om met terzijdestelling van de heerschende spelregels een geheel nieuw stelsel te ontwerpen en toe-te-passen. Kon zij het laatste, dan voorzeker ontstond de gewichtige taak, de uitkomsten der wetenschappelijke taalstudie, tot dusver verkregen, te herleiden tot de algemeenste en oorspronkelijkste beginselen, waaruit taal en schrift zijn ontwikkeld, en die beginselen met wijsgeerige konzekwencie toe-te-passen op ons taalgebied. Dan konden bijv. de onregelmatigheden in het vokaalstelsel worden overwonnen, door middel van een streng grondbeginsel, dat onverbiddelijk den samenhang der konzonanten met de klinkers bepaalde op een wijze, die de kwestie der verdubbeling met al hare gevolgen geheel deed wechvallen. Dan ware bijv. het nagenoeg verdweneñ assimilatiestelsel, met zijn plastische verdiensten, zijn rijkdom aan vormen, zijn regel-

matig gebruik van ons lettersysteem, niet slechts te vernieuwen, maar met de hulp der wetenschap tot nooit gekenden bloei te verheffen. Maar helaas, zóo staat het vraagstuk tegenwoordig niet meer, en daarmede vervalt tevens niet slechts de mogelijkheid, maar zelfs de wenschelijkheid van elke theorie a priori, omdat zij ons onvermijdelijk in tweestrijd brengt met den feitelijken toestand. Van den anderen kant is de tijd, tot een echt wijsgeerige beantwoording van het diepzinnig vraagstuk naar den oorsprong der taal, noch niet gekomen. De reuzen op het gebied der historische taalstudie, die schitterende ster aan den hemel dezer eeuw, verzamelen daartoe eerst de bouwstof. Wanneer het aan hun volharding, hun bewonderenswaardige liefde tot hun onderwerp, hun ontzachelijke kennis gelukt zal zijn al de leemten aan-te-vullen, thands noch voor ons aanwezig op het veld der wetenschap aangaande taalwording en taalverband, — dan eerst zal de wijsbegeerte op zuiver spekulatief-empirischen grondslag het problema niet alleen mogen stellen maar ook voldoende kunnen oplossen *a*. Gaat men ook *nu* terug tot algemeene beginselen,

---

a Hoe dit antwoord echter ooit moge luiden, de benaming die Dr. TE WINKEL (blz. 7) voor de taal bezigt, zal wel altijd onjuist blijken te zijn. Hij zegt, § 34: „Het schrift is, als *uitgedacht* middel, geen natuurproduct, gelijk de taal, maar een *kunstproduct*.” De taal een *natuurproduct*! Zooals de tegenstelling dáar luidt, is het schrift hooger dan de taal, het kleed meer dan de inhoud, het lichaam meer dan de ziel. Ik vertrouw ten minste dat Dr. TE WINKEL, die wel in de eerste plaats taalkenner maar toch volstrekt geen vreemdeling is op het gebied der wijsbegeerte, in de kunst méer zal erkennen dan louter natuur, dat hij in haar vooral geest zal ontdekken. Maar dan de taal? Is zij, als het lichaam der gedachte, niet vooral niting, openbaring en bij gevolg voortbrengsel van den geest? De taal een voortbrengsel der natuur, in den trant van planten en bloemen, het klinkt vrij materialistisch. Ik geloof echter de bedoeling van den bekwamen schrijver juist op-te-vatten, wanneer ik hem versta in dien zin, dat de taal niet is de uitkomst van kunstmatig overleg of van uitvinding; dat zij niet is gemaakt maar geworden. Dr. TE WINKEL zal mij dan echter moeten toestemmen, dat het woord *natuurproduct*, tot uitdrukking van het bedoelde begrip, hem wellicht ontsnapt, in elk geval niet gelukkig gekozen is.

dan is het gevolg, behalven dat zij allicht een min of meer abstrakt karakter verkrijgen, dat het langs dien weg verkregen standpunt een mengsel vertoont van revolutie en konservatisme: dat men voor de radikalen te behoudend, voor de behoudsmannen te radikaal is. Hoe dit zij, nu „de tijd der woordschepping reeds eeuwen voorbij is,” nu het onmiddelijk begrip der taal niet meer leeft in de ziel des volks, nu dit begrip slechts middelijk verkregen wordt, zal voor iederen wetenschappelijken beoefenaar der taal de weg van ontwikkeling, van vooruitgang, gelegen zijn in den terugkeer, zoo veel mogelijk, tot het tijdperk der woordschepping. Voor ons, de nageslachten die den taalschat van de voorgeslachten ontvangen, is de taal het prius: wij zijn het posterius, dat zich daarbij moet aansluiten. Het beginsel der stabiliteit, der onbewegelijkheid, treedt bij deze beschouwing op den voorgrond, en wat in de spelling dit beginsel het meest vertegenwoordigt, de etymologie, zal het overwegend, het leidend beginsel moeten zijn zelfs in het meest moderne spellingstelsel. Want zij is het, die de continuïteit der taal over de geslachten die elkander opvolgen vertegenwoordigt niet-alleen maar bewaart; zij is de handreiking van het ware begrip der taal van geslacht tot geslacht; zij maakt het voortleven der taal tot een levende traditie, tot den vruchtbaren bodem, waarop de bewegelijkheid der spreektaal voortspeedt, de rijkdom der telkens verschijnende en verdwijnende wijzigingen bloeit en weer verwelkt, zonder dat de vaste taalvormen-zelf verloren gaan ^a.

^a Es kann als eine *Thatsache* angenommen werden, welche durch die vergleichende Sprachen-Geschichte *erwiesen* wird, dass die grammatischen Formen und der gesammte Organismus der Sprachen das Erzeugniss ihrer frühesten Lebens-Periode sind, wo sie, bei voller Jugendkraft, gleichsam wie Blumen und Früchte aus jungem Stamm hervorsprossen.“ FRANZ BOPP.

Ook hier uit blijkt, dat de historische taalstudie de eenig ware weg is, dien de taalwetenschap moet bewandelen. Bij die opvatting kan de eenheid in de spelling niet ont-aarden in eentoonigheid, maar wordt zij gelijkvormigheid, overeenstemming in het groot en in het algemeen, die ruimte laat voor de vrije beweging der bijzondere opvatting van alles, wat slechts ondergeschikt belang heeft. Door het historiesch beginsel evenwel, dat in verband met een duidelijke ontwikkeling en afleiding van de onderlinge verhouding der letters (de voorstelling van de wording der homogena en aspiraties, d. i. der eenheid van het letterstelsel) reeds een hoofdbeginsel voor de spelling aan de hand geeft, moet dan ook het beginsel worden beheerscht, dat de Redactie als haar hoofdbeginsel schijnt te beschouwen, dat zij ten minste in de reeks harer spelwetten de eerste plaats toekent: „de Regel der Beschaafde Uitspraak.” Zonder nadere restriktie is deze regel, hoe rationeel hij ook schijne, vrij gevaarlijk. Vooreerst is hij gewoonlijk tamelijk subjektief, ten andere leidt hij juist tot datgene, wat de Redactie wil ontwijken: het voortrekken van eenig bepaald dialect boven een ander.

Waar wordt in der daad die beschaafde uitspraak gevolgd op een wijze, dat zij recht heeft aanspraak te maken op gezach? Waar zijn in ons vaderland de beschaafde kringen, die zich bevljtigen op het handhaven van een zuiver nederlandsch taalgebruik? Als beschaafden bezitten wij niet eens een vaderland meer, maar een papaland. Hoewel, om voorbeelden te noemen, de verwisseling van de *r* als tongletter met een keelletter, een soort van *g*, een bepaald spraakgebruik is, dat in sommige streken zoo zeer heerscht, dat men „brouwend” of „breiend” om een aalmoes wordt aangesproken, geldt het toch, vooral in Holland, voor een kenmerk van beschaving,

van „edukatie,” de plebeïsche ratelende tong-*r* niet te laten hooren, niet te *kunnen* uitspreken, maar in plaats daarvan een gutturaal tusschending, vol gemaktheid en zonder kracht. Onze nederlandsche „jockey-clubs,” die voorzeker aanspraak maken op beschaving, spreken van een „*peegdesteegt!*” ’t is beschaafd, want alle hollandsch taalgevoel is hier wechgeschaafd. En toch, ik ben vast overtuigd dat de hoofdredakteur van het Woordenboek zich liever, volgens zijn eigene welluidende en zuivere uitspraak van onze taal, Dr. de Vries hoort noemen dan de Vgies of de Vlies. — Ook de uitspraak o. a. op de kancels kan niet tot maatstaf verstrekken. In Amsterdam hoorde ik een redenaar „van name” zeer geartikuleerd spreken over de *menschelijke* en *dagelijksche* zwakheden, wat een beschaafde uitspraak moge zijn, maar toch de ware niet is. En bovendien, de meest beschaafde uitspraak uit onzen tijd zou, op papier door schrift afgebeeld, toch noch een breede klove vertoonen, zelfs met het revolutionaire stelsel van prof. ROORDA. Om van de honderd voorbeelden een enkel te noemen, we zouden al de *ch*'s moeten verbannen, die in woorden als *mensch*, *wensch*, *bosschen*, geschreven, maar niet gehoord worden, en ten opzichte der meeste pronomina tot zulk een toonloosheid vervallen, zulk een armoede aan vokalēn, dat er zelfs voor de gedachte aan welluidendheid en afwisseling in onze taal geen plaats meer zou overblijven. Die regel der uitspraak wordt dan ook door zekere richting op een wijze in toepassing gebracht, overgebracht op de geschreven taal, dat het Nederlandsch bij hare zegepraal zou ontaarden tot een *patois*, dat hoe eer hoe beter mag worden verdrongen door een andere taal. Men stelle zich voor, dat de Zwitsers hun dialect gingen toepassen op de litteratuur; dat zij in plaats van

etwas ausgezeichnetes gingen schrijven *eppes usezeichentes*; en men verkrijgt een zoo smakeloos mengsel, dat het taalgevoel er zich met walging van verwijdert. Maar even plomp wordt het Nederlandsch, wanneer de deklinaties verdrongen, de klanken zooveel mogelijk uitgeworpen, spellingen aangenomen worden als deze: heeft 'i z'n vader d'r nies van gezeid? — Ik voor mij zou van zulk een taal met vreugde afstand doen ten behoeve van het Duitsch, met zijn moeilijke, doch rijke spraakkunst, met zijn geslachten, naamvallen, „regeering van” werkwoorden en voorzetsels.

Het is waar dat dit uiterste de Redaktie van het Woordenboek niet geldt, dat zij geen zweem van gemeenschap vertoont met het (on)taalkundig Jan-Hagel, doch haar hoofdregel „der beschaafde uitspraak” dient, *dit* heb ik vluchtig willen aantonen, nader te worden bepaald, bijv. in dezer voege: wij moeten schrijven, zooals de beschaafden, op grond van de uitkomsten eener wetenschappelijke taalstudie, behooren te spreken. Op die wijze heeft de Regel der Uitspraak zijn verbetering uit de beginselen te wachten, die bij de andere regels worden toegepast, en die, naar den rang hunner beteekenis elkander zouden moeten opvolgen: Afleiding, Analogie, Gelijkvormigheid, Uitspraak.

Na deze vluchtige uitweiding over het algemeene in het *Ontwerp der spelling*, ga ik over tot de meêdeeling van enkele opmerkingen, die mij onder de lezing van het Ontwerp voor den geest kwamen, waarbij ik zijn voetspoor volg.

Vóór alles wenscht de Redaktie de theorie der vokaalverdubbeling tot een vast beginsel te herleiden, en wie de litteratuur kent over de enkele en dubbele *e*- en *o*-spelling zal voorzeker haar besluit toejuichen, om in dit opzicht de etymologie, de uitkomsten der historische taal-

studie, alleen te laten beslissen. Zij-alleen is de draad, die uit dezen doolhof geleiden kan en mag, zoolang de knoop niet wordt doorgehakt op een wijze, die haar invloed uitstrekt over ons geheele vokaalstelsel. „Door de onderzoekingen der nieuwe taalkundigen is het gebleken,” zegt Dr. TE WINKEL (blz. 18), „dat de talen van den Indogermaanschen volkstem oorspronkelijk slechts drie vokalen, *a*, *i* en *u* (lees: *oe*) bezaten, en dat al de overige klinkers, ook de *e* en *o*, uit die grondvocalen en de daaruit zamengestelde tweeklanken ontstaan zijn; zie onder anderen BOPP, *Vergleich. Gramm. des Sanskrit, Send etc.* §§ 1—104. Deze stelling is de spil, waarom het gansche vocaalstelsel, ook dat der Germaansche talen draait; met haar kunnen alle verschijnselen op het gebied der klankleer in genoemde talen natuurlijk en ongedwongen verklaard worden; zonder haar blijft alles duisternis en verwarring.” Het blijkt derhalve, ook uit de bij dezen volzin gevoegde noot, dat de Redactie zich door den stelligen toon van prof. ROORDA in den *Gids* ^a niet heeft laten afschrikken, de vokaaltheorie vast-tehouden, zooals zij bewezen wordt, o. a. door de taalreuzen GRIMM en BOPP ^b. Zóo eenzijdig als de heer ROORDA het voorstelt (t. a. p. blz. 62 e. v.) is het vokaalstelsel zeker noch door niemant verdedigd, en door argumenten als deze: „onze eerste voorzaten kónden dus hun verwondering nog niet uitdrukken met *he!* of *o!* te

^a Van Juli 1862, in het artikel: *De Nederlandsche spelling*.

^b Men vergelijke de in de aanhaling uit het *Ontwerp* geciteerde *Vergl. Grammatik*, Berlin, 1857; het eerste deel der *Deutsche Grammatik* van JACOB GRIMM, derde nitg. Göttingen, 1840, maar over de vokaaltheorie in het bijzonder vooral: *Vocalismus oder sprachvergleichende Kritiken über d. Grimm's deutsche Grammatik und Graff's althochdeutschen Sprachschatz mit Begründung einer neuen Theorie des Ablauts* von FRANZ BOPP. Berlin, 1836.

zeggen: zij kónden nog niet in ontevredenheid met een kuch *hem* zeggen," wordt toch waarlijk het diepzinnig onderzoek van de helden der wetenschap niet tot een „fictie" gemaakt. Zal de weerlegging door den heer R. opgaan, dan moet de taal in de volledigheid harer ontwikkeling uit den hemel gevallen zijn; anders is het volstrekt niet ongerijmd, vooral wanneer een nauwkeurige studie der klankleer dit reeds a priori waarschijnlijk maakt en de geschiedenis het a posteriori bevestigt, dat sommige klanken waarlijk en werkelijk grondklanken zijn geweest, waar tusschen, volgens den toonladder der geluiden, de verscheidenheid der nuances ligt, die zich openbaart, die werkelijkheid en vastheid verkrijgt in de taalvormen, naar mate ook de nuances der begrippen zich in het bewustzijn der sprekende, d. i. denkende menschheid ontwikkelen. Zuiver foneetiesch laat zich met GRIMM bijv. zeggen, wanneer hij (*D. Wörterbuch*) over de *a* spreekt: „A, der edelste, *ursprünglichste* aller laute, aus brust und kehle voll erschallend, den das kind zuerst und am leichtesten hervorbringen lernt, den mit recht die alphabete der meisten sprachen an ihre spitze stellen." Zoo ook v. D. GABELENTZ en LÖBE, op wie R. zich in een ander geval beroept: dass *a* der *Urvocal* ist, ist im Gothischen deutlich zu erkennen, etc. ^a Over het geheel kan de samenhang der germaansche vokaalverandering met de indische door *guna* en *wridhi*, in de hoofdzaak als bewezen beschouwd worden, zoolang er ten minste geen duchtiger bewijzen tegen gevoerd worden, dan een apodiktische ontkenning ^b. Evenzeer schijnt

^a *Grammatik der gothischen Sprache*. Leipz. 1846. p. 23.

^b In verband met den stelligen toon waarop de heer R. zijne opinies steeds uitspreekt, neem ik de vrijheid noch op een paar kleinigheden in het aangehaalde opstel opmerksaam te maken, doch in een noot, omdat zij met de kwestie der spelling in geen

het te moeten worden vastgehouden dat de *ai* en *au* in het Gothiesch uit difthongering ontstaan en bij gevolg geen zuivere vokalen zijn, zooals de heer R. wil, hoewel

rechtstreeks verband staan. Op blz. 48 schrijft de heer R. *Nessel* en *Fessel* en teekent daarbij aan: »De heer Te Winkel schrijft *Neszel* en *Feszel*: maar zoo worden zulke woorden met *Romeinsch* letterschrift niet gespeld.» Niet? In de schoolboeken gewoonlijk niet neen, vooral die in ons land gedrukt worden. De heer R. sla voor een oogenblik het eerste deel op van GRIMMS Woordenboek en werpe een oog in de klassieke voorrede. Dat werk is met »*Romeinsch* letterschrift» gedrukt en heeft *sz*: *dasz*, *musze*, *hiesz*, reeds dadelijk in het begin. Ik mag niet onderstellen, dat de heer R. zijn gezach, hoe hoog wij hem overigens ook als taalkenner waardeeren, zal willen plaatsen tegenover dat van GRIMM! Op blz. 47 leert R. aangaande het tegenwoordige Friesch: »de schrijver [Dr. TE WINKEL] toont, dat hij van het *Boerefriesch* of *Landfriesch* al heel weinig af weet, en zelfs de uitspraak niet kent. Zoo schrijft hij hier onder de voorbeelden *ketel*, friesch *tsjettel*: maar zoo, als *tsj*, wordt de *k* in het Friesch niet uitgesproken. Men zegt *tjettel*, en *tjerke* voor *kerk*, *tjiez* voor *kees* (kaas) en *tjenne* voor *kerne* (*karn*), en men spreekt de *tj* in die woorden even zoo goed uit, als ieder dat doet in *tjalk*, *tjalkschip*, *tjilpen* en *getjilp*. Die *tj* is niets anders dan de *palatale t*, de verhemelteletter *t*, die men ook in het Sanskritsch en andere talen heeft, en ook daarin met de *k* verwisseld vindt.» Zeer juist wat de laatste stelling, maar *veel* onnauwkeuriger dan de afbeelding door den heer TE WINKEL wat de friesche uitspraak betreft. Zoo zwak als de hollandsche *tj* in *tjalk* luidt het friesche *ketel* niet: wèl als *tsjettel*. Er wordt tusschen de *t* en *j* wel degelijk een aanslag van de *s* gehoord, wat de Friezen zelfs niet verzaken wanneer zij de hollandsche verkleiningen uitspreken, bijv. *beetje*, *lepeltje*, waar de uitgang bij hen zeer eigenaardig en ten minste *bijna* kliinkt als *beetsje*, *lepeltsje*. Wanneer de volle sisklank van de engelsche *ch* (*church*, *to change*) wordt verzwakt, blijft de friesche klank voor *tsj* over. Dat de *s* in der daad een element der uitspraak is, blijkt ook uit het Oudfriesch, dat in zijne dialecten de vormen *szetel*, *tsetel*, *tsietel*, *sthiil* heeft, en voor *kerk*: *tsierke*, *tsiurke*, voor *kaak*, *kinnebak*, *sthiuke*, *tzake*, *tsiake* (vergel. het eng. *cheek*).

Op blz. 48 wordt een andere opgaaf van fr. uitspraak, zooals die voorkomt in *De nederl. Spelling* van Dr. TE WINKEL (§ 118) en aan een ander en zuiverder dialect dan het door R. bedoelde ontleend is, door den heer R. te-recht-gewezen. Doch wanneer een Hollander de friesche *ij* in *bij*, *mij*, *wij* nu zal uitspreken zooals R. voorschrijft, namelijk als de *i* in *kip* met achtergevoegde *j* als halfklinker, dan spreekt hij evenmin Friesch als wanneer hij *wei* ging zeggen. De klank is een wijziging tusschen de *è* en de *è*, dien men door voorspreken en een fijn gehoor eerst kan leeren onderscheiden. De heer R. verhaalt echter dat de klank gelijk is aan de *i* in *wil je*, uitgesproken met de smeltende *l*, en laat vooraf gaan, dat de Hollander *wei* meent te hooren. Doch dan moet hij tamelijk hardhoorend zijn.

de hypothese van Dr. DIETRICH ^a, dat het Gothiesch de eenvoudige *e* en *o* niet had, vrij stout is. ROORDA wil de gothische *ai* eenvoudig als *e*, de *au* als *o*, de *ei* als *i* uitgesproken hebben zonder den minsten bijklank als difthong. Wanneer men echter *zai̅baidai̅us* voor *Zε̅βε̅δα̅ιος*, *barthaulaumi̅us* voor *Βαρ̅θολο̅μαι̅ος*, en dan weder *aizaikeia* en *aileiaizair* voor *Ἐ̅ζε̅κ̅ια* en *Ἐ̅λι̅έ̅ζε̅ρ* vindt, dan zou er bij de juistheid der konkluzie van R. voor het Grieksch geen klankverschil overblijven tusschen de *e* en de *αι* en de latijnsche *e* en *ae*, wat minstens zeer onwaarschijnlijk is. Buitendien schijnt R. niet te hebben gedacht aan de tegenwerping van GRIMM (*Gramm.* I, 67): „wer dem goth. *ei* die aussprache *í* beimisst, müsste auch *iu* wie *ú* ausgesprochen wissen wollen. die analogie beghrt eins wie das andere *b*.”

Aan het slot der §§ 69 en 70, waarin de *e*- en *o*-spelling behandeld worden, zegt de Redaktie: „... men wint het onschatbare voorrecht, waarop geene andere

^a *Ueber die Aussprache des Gothischen.* Marburg, 1862.

^b Wat nu echter de opvatting van *ei* = *í* betreft, de onpartijdigheid gebiedt te erkennen, dat zij op deugdelijker gronden tegenover GRIMM bepleit is, dan de afwijking van zijne beschouwing der *ai* en *au*. JULIUS ZACHER tracht haar af-te-leiden uit het runenschrift, in: *Das gotische Alphabet Vulfilas und das Runenalphabet.* 1855. P. A. MUNCH gaat in zijn werk: *Det gotiske Sprogs Formlaere* (Christiania 1848) zoo ver, dat hij regelmatig *í* voor *ei* schrijft en als een uitgemaakte zaak leert: Fordoblingen af i er í, hvilket hos Ulfila betegnes ved ei, enten efter Graekernes velbekjendte Exempel. Ook BOPP beschouwt de *ei* als een grafiesch teeken voor de lange *í*: *Vergl. Grammatik*, I, p. 95, § 70. De door prof. R. overgenomen stellingen worden, op denzelfden beslissenden toon, doch met veel scherpzinnigheid en rijke opgave van litteratuur, verdedigd door WILHELM WEINGAERTNER in diens werkjen: *Die Aussprache des Gothischen zur Zeit des Ulfilas.* Leipzig, 1858. De zwakke zijde van het systeem valt ook hier terstond in het oog: gewaagde gevolgtrekkingen, voor de uitspraak van het Grieksch in de eerste eenwen onzer jaartelling, uit het Nieuwgrieksch, en daaruit dan wederom voor de klanken van het Gothiesch. Deze inductieve methode, die de sterksprekende voorbeelden van klankverloop in de meeste bekende talen tegen zich heeft, kan m. i. nooit de strenge historische afleidingen en vergelijkingen der taalkundige deduktie krachteloos maken.

Germaansche taal zich beroemen kan, dat nu de spelling dezer beide vocalen in onze taal *overal* aan den oorspronkelijken vorm der woorden getrouw is en aan de strengste eischen der wetenschap beantwoordt." Uitstekend, doch dan valt het des te meer te bejammeren, dat de Redactie dit *overal* een oogenblik vroeger beperkt en met *begeren* een uitzondering maakt, waarvan zij-zelf verklaart: „in *begeeren* was zeer zeker de klinker oorspronkelijk zacht." Of er met het „verwante *gierig* al iets buitengewoons heeft plaats gehad," afleiding en uitspraak eischen in *begeren* de enkele *e*, waarbij thands als derde grond de regelmatigheid komt, de overeenstemming met het gestelde beginsel. Het komt mij voor, dat we hier een uitzondering verkrijgen, die een toegeven is aan het gebruik, aan „de tweede natuur" der gewoonte. Maar is *vroolijk* niet evenzeer in strijd met die tweede natuur? Even moeilijk als velen zich in dat woord aan de dubbele *o*, en aan de enkele *e* in *dwoepen* zullen gewinnen, of liever: even goed als zij zich daaraan kunnen gewennen, kunnen zij *heren*, *keren* en *begeren* overnemen en navolgen. Voor het eerste pleit in elk geval meer dan voor *heeren* en *keeren*, en het laatste is, al hebben wij daar naast het woord *gierig*, een uitgemaakte zaak ^a.

Eveneens zouden we de dubbele *o* in het demonstratieve bijwoord *zoo* (en *alzo*) moeten verwisselen met de historiesch alleen gewettigde enkele *o*. Behalven dat de *oo* een inkruipfel van zeer laten tijd is (want immers

---

^a Het nieuwfriesche *hjerre*, waar R. zich tegenover het ijslandsche *hari* op beroept om de scherpe *e* te verdedigen, bewijst minder vóór zulk een *e* dan het oudfr. *hera* (plur. *heran*) er tegen pleit: *god use hera, son use hera gode*. De heer BECKERING VINCKERS verdedigde noch onlangs de spelling *heren* in den *Gids* (Januari, 1863, p. 164 noot), en wijst daar op een verhandeling over de *e*-spelling, waar zij verschilt met die van Dr. TE WINKEL.

tot in het begin onzer eeuw heeft de schrijfwijze *zo* zich hier en daar staande gehouden?), kan de gewone etymologie voor onze *oo* (uit de gothische *au*) niet worden toegepast. De oorsprong van *zo* biedt geen analogon met *hooren*, *gelooven*, *loopen*, *loon*, uit *hausjan*, *galaubjan*, *hlaupan*, *launs*, want de taalvergelijking vertoont de vormen: goth. *sva* (met het eveneens korte korrelatief *sve*) en het *sa* en *só* dat later ons lidwoord geworden is, oudnoordsch *sva*, *svo*, *so*, angelsaks. *sva*, ouds., oudd., eng. en nieuwd. *so*, oudfriesch *sa*, *so*, zw. *så*, oudh. *so*, later holl. *zo*. Op de lijst der veranderingen, door de Redactie voorgesteld, zou derhalve *zo* in plaats van *zoo* een plaats kunnen innemen, want de verandering is noch zoo radikaal, noch zoo lastig voor het gebruik, noch zoo zeer veroordeeld door de uitspraak der dialecten, dat er geldige redenen tegen haar zouden kunnen worden ingebracht. Ik herinner mij ten minste niet in Zeeland het naar *au* zwemende geluid, dat men daar bijv. laat hooren in *doop* (bijna *daup*), in de uitspraak van *zo* te hebben gehoord.

§ 71. De Redactie verkiest de spelling *wereld* boven *wareld* en *waereld*, hoewel de eerste „de beschaafde uitspraak [*wèrèld*] van dit woord niet juist uitdrukt.” Ofschoon BILDERDIJK *wareld* schreef, heeft hij het nooit zoo uitgesproken, en *waereld* geeft even goed den *a*-klank als *wareld*, wanneer men met de Redactie de *ae* beschouwt met het oog op de middennederlandsche of tegenwoordige vlaamsche spelling. Wat dwingt ons echter, dat wij ons in dit woord zouden moeten blijven behelpen met een approximatieve spelling? Even veel recht als men heeft gehad de oorspronkelijke monosyllabe door diaeresis op-te-lossen, even veel of liever méer recht hebben wij tot den waren vorm terug-te-keeren, een schrijfwijze te

herstellen, die (noch bij SPIEGHEL in gebruik) evenzeer door de afleiding als door de uitspraak geëischt wordt. Zoo zouden wij *werld* verkrijgen, naast de monosyllaben der verwante talen: het eng. *world*, het schotsche *warld*, het zweedsche *verld*, het friesche *wroad* (ontstaan uit metathesis en uitwerping der smeltletters uit de oudfriesche vormen: *wrald*, *wrauld* en *warld*), en het tot *welt* verbasterde duitsche *werlt*. De gewoonte kan zich tegen deze restauratie even min verzetten, als dat zij zou kunnen vorderen, dat we ter wille van een slepende uitspraak *volleek*, *errenst*, *herrefst* zullen gaan schrijven voor *volk*, *ernst*, *herfst*, zooals het Engelsche de beide laatste woorden opgelost in het *earnest* en *harvest* (voor *oogst*).

Beschouwt men *ae* als *aa* dan vervalt voorzeker de spelling *vaers* voor *vers*, daar de eerste vorm dan minder poëtisch de naam wordt eener jonge koe.

§ 74. De Redaktie zal den uitgang *-iesch* met de enkele *i* blijven schrijven. Dit is in strijd met hare beginselen en de erkenenis „dat de *i* in het achtervoegsel *-isch* denzelfden helderen klank heeft als in *-ief*, *-iek*, *-iet* en *ier*.” In § 72 wordt, en te recht, de spelling *motie-ven*, *substantie-ven*, *republie-ken*, *Israelie-ten* voorgeschreven; in § 76 wordt, evenzeer ter wille der uitspraak, het siegenbeeksche *kolijk*, *katholijk*, *muzijk* veranderd in *koliek*, *katholiek*, *muziek*; zelfs het algemeene *koffij* wordt konzekwent *koffie*. En naast dat alles zullen in het suffix *-iesch* spelling en uitspraak met elkander in strijd blijven? Is de *ie*-klank in *logiesch*, *plastiesch* korter dan in *koffie*? Hoe dit zij, de *i*, door konzonanten gevolgd, wordt tot *î*, de korte *i* in *ring*, zoodat *logisch* rijmt op iets dat *hoog is*. Het eenige argument van beteekenis, dat de Redaktie tegen de *ie* aanvoert, is „dat het achtervoegsel *-isch* steeds allen klemtoon

mist." Welnu, zoodra door de verlenging met *e* de uitgang *allen* klemtoon verliest, zooals in *theoretische* beschouwing, *aristotelische* wijsbegeerte, dan belet niets om de *e* weer uitte-werpen, wat wij, volgens het voorschrift der Redaktie, ook in meer gevallen zullen doen. Zij geeft (§ 72) *moti-veeren* naast *motie-ven*, *fabri-kant* naast *fabriek*, *republikein* naast *republie-ken*. Niets ware derhalve konzekwenter, dan dat we *logische* en *plastische* aannemen naast *logiesch* en *plastiesch*.

Het is hier de plaats te spreken over de spelling van *Januari*, *Februari*, *Juni*, *Juli*, over welke woorden de Redaktie het stilzwijgen bewaart. De *ij* in de gewone spelling dier woorden, het is van algemeene bekendheid en er wordt ook door de Redaktie in § 75 op gewezen, is even goed uit de dubbele *i* ontstaan als de *ij* in *mijn* en *wijn* (eertijds *miin* en *wiin*). Maar even als in de cijfers iii, vii, xli, de laatste *i* cieraadshalve werd uitgehaald tot *j*, zoodat iij, vij en xlj ontstond, was dit het geval met de slot-*i* in den genitief *Januarii* van *Januarius*: hij werd *Januarij*, hetgeen met het recht begrip dier *ij* als *ii* de bastert-uitspraak *ei* deed ontstaan. Het nieuwe typografisch letterteeken, dat de Redaktie voor de *ij* wil invoeren in woorden als *wij*, *hij*, *zij*, kan hier niet worden toegepast, want dan zouden we moeten lezen: *januareei*, *junei*, *julei*. Niets belet echter in deze woorden den latijnschen uitgang *us* eenvoudig af-te-werpen of liever als afgeworpen te beschouwen (zooals de Duitschers dit met bijna alle klassieke namen doen) en te schrijven: *Januari*, *Februari*, *Juni*, *Juli*.

§ 77. In deze paragraaf geeft de Redaktie de woorden op, waar de afleiding de vervanging eischt van *ei* door *ij* en van *ij* door *ei*. Onder die veranderingen mis ik het woord *ijzen* (*vreezen*, met de afgeleiden *ijzig*, *ijselijk*), dat

op grond der afleiding de *ei* verlangt. De difthong is daar toch evenzeer uit een krasis ontstaan als in *dweil* uit *dwegel* (van *dwegen*, *dwagen*, goth. *dwahan*), in *keil* uit *kegel*, in *zeil* uit *zegel* e. a. Dr. BRILL leert dan ook ^a: „*Eyselick*, *eysig*, *eyslick* (bij KILIAEN), waarvoor wij thans verkeerdelijk *ijselijk* schrijven, is ontstaan uit *egislik*, van het Goth. *agis*, dat *vrees* beteekent.” ULFILAS vertaalt *φόβος* door het hier bedoelde *agis*, verwant met *agan*, *vreezen*, en de samenstellingen met *ajjan*, *schrikken*. Naar mate het woord weinig gebezigd wordt, kan de verandering aan minder bezwaar onderhevig zijn.

In § 79 vordert de Redaktie de spelling van den tweeden naamval der eigennamen, die op een helderen klinker eindigen, met een 's. Dus: *Plato's stelsel*, *Maria's hemelvaart*. Zij noemt zelf die komma het „uitlatingsteeken.” De schrijfwijze *Cicero's* duidt dus in der daad aan, dat er *uit* dat woord gelaten is, wat er dan toch eigenlijk *in* behoort. Doch waartoe een apostrofe? Wat verhindert ons in-te-voegen wat de uitspraak van het woord vordert, of wat dringt ons het er uit-te-laten? De Redaktie vreest, dat de vorm der eigennamen gevaar loopt, wanneer men schrijft: *Mariaas* hemelvaart, *Ciceroos* redevoering. Er moet dan reden zijn te verwachten, dat iemand uit dat *Mariaas* en *Ciceroos* zou gaan besluiten tot de spelling *Mariaa*, *Ciceroo*. Nu, wanneer onze spelling moet worden ingericht met het oog op de slimheid van zulk een *iemant*, dan wordt het overbodig te streven naar wetenschappelijkheid. De gevolgtrekking zou orthografiesch even degelijk zijn als zij het etymologiesch was bij zekeren engelschen spraak-kunstenaar, die den genitief, in het Engelsch altijd met

^a Hollandsche spraakleer, blz. 39.

's, verklaard heeft door *his*. Bij gevolg: *the king's crown* is een samentrekking uit *the king his crown*, wat niet onaardig is: jammer maar, dat *des konings kroon* zich niet uit dat *his* laat verklaren, al schreven we *des koning's kroon*. Een ander bewijs tegen de spelling volgens de uitspraak vindt de Redaktie in de namen op *i*: *Garibaldi's* kunnen we niet schrijven, omdat wij de *i* niet meer met zich-zelf verdubbelen. O neen, doch evenzeer als wij de verlenging van de *i* met *e* inkonzekwent bij die éene vokaal hebben vastgehouden, terwijl wij haar verwierpen bij *a*, *o* en *u*, even konzekwent in onze inkonzekwencie kunnen wij schrijven: *Garibaldies* nederlaag. Is daar nu iemand, die gevaar loopt ten gevolge van deze spelling te schrijven *Garibaldie*, hij schrijve liever zulke gevaarlijke namen in het geheel niet.

Voor de wetenschap bestaan geen kleinigheden, is reeds dikwijls naar waarheid betoogd, en daarom neem ik de vrijheid, naast het uitlatingsteeken het teeken van nadruk te bespreken, dat wij gebruiken om een buitengewonen klemtoon op eenig woord te doen vallen. De Redaktie laat er zich uit den aard der zaak niet theoretiesch over uit (want een woordenboek behandelt geen samenhangende rede), of men bijv. moet schrijven: *dáar ligt het geheim*, of *hij is er vóór mij geweest*, dan wel: *dáár* en *vóór*. Haar voorbeeld bewijst, dat zij er de voorkeur aan geeft den accent te verdubbelen, wat echter m. i. minder nauwkeurig is. De *aa* is toch, al wordt zij door middel van twee *a's* voorgesteld, een zuivere vokaal. Zij wordt in het bedoeld geval dan ook zóo opgevat, als eenheid beschouwd, die wij door middel van een dubbel teeken schrijven uit gebrek aan verscheidenheid van letters, zoodat de éene accent aan de éene ondeelbare vokaal den klemtoon meêdeelt. De verdubbeling van den accent kan allicht leiden, of tot een onjuiste beschouwing der vokalen, of tot een gerekte uit-

spraak. Twee *a's*, *e's*, *o's*, *u's* te accentueeren kan alleen een logischen zin hebben, wanneer men ook twee *a's*, *e's*, *o's*, *u's* zou moeten uitspreken.

Eer we aan de hand der Redaktie de vokalen verlaten, noch een enkele vraag. Waartoe zullen we de spelling *aauw* behouden met twee *u's*, die niemand in dien zoogenaamden drieklank uitspreekt, en die ook niet door de afleiding worden geëischt? Alleen in het woord *maauwen*, beschouwd als onomatopeiemenon, liet zich de dubbele *a* verdedigen, maar voor de rest kan slechts een ziekelijke affektatie de lange *a* laten hooren. Voor de naar *a* zwemende wijziging behouden we noch altijd het verschil tusschen *ou* en *au*, een verschil, dat groot genoeg is voor de nuances der uitspraak. Men denke zich hoe welluidend het klinkt, te spreken over een *blAAuwen pAAuw* en een *grAAuwen*. Bij alle mogelijke sympathie voor de herleving der vlaamsche letterkunde, voor de antiwaalsche beweging in België, is het toch niet van ons te vergen, dat we ter wille daarvan ons inlaten met onwetenschappelijke transakties: de vlaamsche *aeu* kan ons niet blijvend verplichten tot de onhollandsche en onwelluidende *aau*. In dit opzicht geldt, gelijk ten aanzien der geheele kwestie van de verhouding der zuidnederlandsche tot de noordnederlandsche spelling, het voorzeker onpartijdig en gezachhebbend oordeel van GRIMM: Erst in der jüngsten zeit beginnt ein regsamer eifer der belgischen gelehrten für die über lang versäumte erforschung ihres reichen alterthums zu erwachen und durch dies treffliche mittel erfrischung der nationalsprache zu fördern. versteht sich eine solche auf ihren wahren vortheil, *so wird sie sich eng an das holländische zu schliessen*, nicht von ihm zu sondern suchen, denn es scheint klar, dass zwischen der deutschen und französischen literatur auf beschränktem boden eine niederländi-

sche nur fortgedeihen kann, wenn sie alle ihre kräfte innig zusammen nimmt; nicht aber werden zwei ausflüsse eines und desselben dialects *mit besonderen idiotismen und orthographien* sich geltend zu machen vermögen, *vorzuschreiben hat dabei ohne zweifel die sprache und grammatik der holländer* ^a.

§ 81 stelt een belangrijke verbetering voor in de spelling der woorden, waarin tweeklanken op *i* voorkomen. Het teeken *ij* in woorden als *zaaijen*, *koeijen*, zal de overbodige *j* verliezen en dus tot *i* worden: *zaaien*, *koeien*. Toch niet geheel. Hooren wij het betoog der Redactie. „Die *j* is geheel overbodig; in een fijn beschaafde uitspraak wordt zij niet sterker gehoord dan de overgang van de *i* tot den volgenden klinker van zelf medebrengh. Daarom is hare geheele weglating, en derhalve de spelling *baaiën*, *beiën*, *boeiën*, *buiën*, enz. sedert lang bij vele onzer beste schrijvers in gebruik gekomen. *Die spelling is geheel regelmatig* en heeft niets tegen zich, dan dat men genoodzaakt is een trema op den klinker te zetten, die op *i* volgt, ten einde de verbinding van deze met de volgende letter te voorkomen, iets dat zeker vrij lastig en voor het oog weinig behagelijk is, vooral wanneer in *broeiïg*, *voltooiïng*, *zamenvloeiïng*, *opruïïng* enz. twee *i*'s zamentreffen. — Ook heeft het bijeenstaan van vier klinkers, als in *haaiien*, *hooiien*, *loeiien*, *verfoeiien*, *broeiïg* iets verwarrends voor het gezicht. Dit verlangt dus een hulpmiddel om de scheiding spoedig te volbrengen. Om bij de eenige regelmatigte spelling dit bezwaar te ontgaan, meent de Redactie niet beter te kunnen doen, dan in dit geval de gewone *i* door de *y* te vervangen en *baayen*, *hooyen*, *zamenvloeying*,

^a Deutsche grammatik. I, 305.

opruying te schrijven. Het letterteeken *y* toch, hetwelk van ouds af in het Nederlandsch in gebruik was, heeft de waarde van eene gewone *i*, gelijk blijkt uit *Egypte*, *lynæ*, *Styx*, *Babylon*, *Cyrus*, *Huygens*, *Huydecoper* enz. Zoo doende volgt men de eenige regelmatige spelling, men kan het trema ontberen en voorkomt het zamentreffen van twee *i*'s (*ii*), dat men steeds getracht heeft te vermijden en waaraan de onregelmatige schrijfwijze *ij* voor *ii* haren oorsprong te danken heeft." Tegen dit betoog en zijne uitkomst bedenke men het volgende.

Vooreerst is de wijze, waarop door middel van de *y* het bezwaar wordt wechgenomen „dat het bijeenstaan van vier klinkers iets verwarrens heeft voor het gezicht,” louter denkbeeldig wanneer men zich goed vertegenwoordigt, dat de Redaktie de *y* volmaakt identificeert met de *i*: in *haayen* staan derhalve *even veel* en *dezelfde* klinkers bij elkander als in *haaien*.

Ten tweede schrijft slechts de minderheid der bilderdijkianen (om dit woord korthedshalve te gebruiken!) *baaiën*, *boeiën* enz.; de meerderheid, en daaronder in de eerste plaats BILDERDIJK-zelf schreef en schrijft *zonder* trema: *bloeien*, *buien*, enz. Wanneer het gebruik van het deelteeken nauwkeurig is vastgesteld, wanneer het beperkt wordt tot zulke letterverbindingen, die tevens tweeklanken afbeelden en derhalve zonder scheiteeken tot een verkeerde uitspraak kunnen leiden, zooals *Daniël*, *Mattheüs*, *ruïne*, dan is er, naast het streven onzer uitspraak de letters zooveel mogelijk tot de voorgaande syllabe te trekken, hoegenaamd geen gevaar, dat iemand bijv. *buien* zou gaan lezen *bu-ien*. Bestaat dit gevaar echter wel, dan is het niet opgeheven door de *y = i*, want de onkundige kan *breyen* even licht als *breien* oplossen in *bre-yen*.

Ten derde. De *y* heeft ja in de *uitspraak* de waarde

van *i*, maar of zij het daarom ook streng linguïstiesch heeft is een andere vraag. In het moderne spellingstelsel is de *y* niets anders meer, dan de uit het Latijn genomen afbeelding voor de grieksche *υ* (*Y*), en de geletterde denkt in de aangehaalde voorbeelden niet aan *Egipte*, *Stia*, *Babilon*, *Cirus* maar aan *Αίγυπτος*, *Στύξ*, *Βαβυλών*, *Κυρος*. Hier hebben we derhalve te doen met gelatiniseerd Grieksch en *niet* met de *y* als oudnederlandsch letterteeken: als zoodanig is zij uit het moderne stelsel verdwenen ^a en zou de Redaktie haar waarschijnlijk niet meer willen herstellen; bijv. in den uitgang *lijk*, waar de uitspraak en het Vlaamsch er beter voor zouden pleiten dan voor onze van de uitspraak zoo ver verwijderde schrijfwijze. — Hetgeen de Redaktie met de *y*-spelling wil bevorderen, namelijk het verfijnen der uitspraak, „die kennelijk meer en meer naar zachtheid streeft,” wordt dus beter bereikt met de als halfklinker veel zachter *i*, op wier aanblik men niet door de gedachte aan een *ι ψιλόν* wordt gekweld.

De logge *ij*, *i* en *j* (GRIMM zou aan de laatste—alleen de voorkeur geven) wordt nu eigenlijk wel ontslagen, maar, strikt genomen, in gewijzigde form weer ingevoerd. Dat trema zou lastig zijn, beweert de Redaktie, en naar waarheid indien het volstrekt noodig was, maar is voor den schrijver die *y* niet veel lastiger? Wie schrijft gewoonlijk zoo cierlijk, dat hij nu door omhaling en stip de *y* duidelijk zal onderscheiden van *ij*? In der daad, wanneer ik een oog in mijne korrespondencie werp, dan zou ik uit de afwezigheid der stippen boven de *ij* in de

---

^a Zoo heeft de Redaktie bijv. het oude *Leyden* vervangen door *Leiden*, en zal zij wel *Muiden* schrijven voor *Muyden*. Indirekt verwerpt zij ook *tytel*, *study*, e. dergell.

meeste brieven moeten gaan besluiten, dat mijne vrienden reeds jaren lang niets anders hebben gebruikt dan *y*'s. Bij deze schijnbaar onbeduidende opmerking komt noch de zeer praktische reden, dat door de *wijze* waarop de Redaktie de uitwerping der *ij* voorstelt of haar vervangen wil hebben, ingeval zij in hare opvatting volhardt, zij het nimmer beleven zal, dat in de meerderheid der nederlandsche drukwerken zal voorkomen: *zaayen, loeyen* enz. maar als van ouds *zaaijen, loeyjen*. Voor de drukkerijen van minderen rang is het verschil te klein, de overgang te onbeduidend, dan dat de uitgevers en drukkers niet met een kalm geweten de oude *ij*'s zouden blijven gebruiken. Het grooter verschil tusschen *i* en *ij* zou dit verhoeden.

Doch er pleit noch een theoretische grond der regelmatigheid tegen de voorgestelde wijziging. De samenstelling der indikatieven en van sommige andere dubbele vormen maakt daarin een onregelmatigheid aanschouwelijk, die bij een onvoorwaardelijke aansluiting bij het ware beginsel vermeden wordt. De deklinatie der verba ver- toont het volgende:

ik <i>zaai</i>	wij <i>zaayen</i>	ik <i>besproei</i>	wij <i>besproeyen</i>
..... en: <i>gij zaait</i>	..... en: <i>gij besproeit</i>		
hij <i>zaait</i>	zij <i>zaayen</i>	hij <i>besproeit</i>	zij <i>besproeyen</i>

Wanneer men aldus de *y* naast de regelmatige *i* ziet verschijnen, dan ligt er, ten minste voor mijn oog en gevoel, iets onnatuurlijks, iets gedwongens in de eerste, wat niet bij het behoud der *i* gevonden wordt. Zoo komt *brey-en* naast *brei* (en honderd anderen), en zeker *luyaart* naast *lui*, want in *luisaart* staan even veel vokalen naast elkander als in *zaaien, luieren*.

§ 90. De Redaktie verwerpt de bilderdijsche spelling *andwoord* en *Andwerpen*, hoewel „de afleiding er voor pleit,” omdat „het Nederlandsch zich tot regel heeft gesteld, onverbuigbare woorden, behalven nog (*adhuc*) [dit laatste is een *willekeurige* uitzondering der grammatici], met scherpe medeklinkers te sluiten.” In deze opmerking vertoont zich de Achilleshiel van alle tegenwoordige spellingstelsels. Het *Nederlandsch* heeft zich geen anderen regel gesteld, dan om *alle* slotkonzonanten, de woorden mogen verbogen worden of niet, scherp uit-te-spreken en daarom aanvankelijk ook scherp af-te-beeldèn. Zal dit beginsel gelden, en het ware etymologiesch en foneetisch veel juistèr dan onze nieuwerwetsche mengsels van tegenstrijdigheden, dan niet slechts *antwoord*, *antwerpen*, maar ook *kwap* naast *kwabben*, *hont* naast *honden*, *ruch* naast *ruggen*. De konkluzie uit *honden* tot *hond* is even onjuist als om uit *huizen* te besluiten tot de spelling *huiz*, uit *dieven* tot de spelling *diev*. Of liever, is de eerste dagelijksch gemaakte gevolgtrekking juist, dan „waarborgt” *dieven* en *huizen* ook de uitspraak *diev* en *huiz*; ja dan is de laatste spelling de eenig geoorloofde. Wij hebben die sluit-*d* nooit week uitgesproken op de wijze der Engelschen. Bij hen hoort men duidèlijk onderscheid tusschen *hat* en *had*; duidèlijk de *d* in *Lord*, *land*, enz. doch het Hollandsch is zoo afkeerig van deze weeke sluiting der woorden, dat de *d*, toen zij zich ook in de schrijfwijze van het enkelvoud had ingedrongen, toch weer versterkt en verscherpt werd met een achtergevoegde *t*, waaruit de oude spelling *Godt*, *landt*, enz. ontstond. Echter, ik erken, dat zonder een geweldige orthografische revolutie de echte oude en konzekwente spelling niet meer te herstellen is. Maar — is het beginsel der scherpe sluitletter ter wille van de uitspraak gevallen, dan is het

willekeur het toe-te-passen op eenige weinige woorden, indien hunre afleiding namelijk er tegen pleit. Buitendien, voor hem, die zich het wezen en de onderlinge verhouding der letters duidelijk bewust is, is er in den grond der zaak geen verschil tusschen *b* en *p*, *d* en *t*, *g* en *k* en daaruit wederom tusschen *f* (*ph*) en *v*, *s* (*th*) en *z*, *ch* (*kh*) en *g*. De verscheidenheid dier teekens, of liever hun dubbeltal, gelden hem voor de afbeelding der fijnere wijzigingen die een *zelfde* konzontant, door dezelfde organen uitgesproken, in de reeks der letter-samenstellingen kan ondergaan. Zóo is de *d* een weeke *t*, de *t* een scherpe *d* enz. en bij gevolg is het thands bij de spelling slechts de vraag: *welke* nuance van *dezelfde* letter het best de etymologie van het woord afbeeldt en bewaart. Ik wil *andwoord*, *Andwerpen*, *Gend*, *oodmoed* en *omtrend* met *d*'s laten vallen, maar dan solliciteer ik ook dringend om *lant*, *stuch* enz. enz. Dit verzoek wordt hoogst waarschijnlijk „gewezen van de hand,” doch dan wensch ik de genoemde woorden in de opgegeven vormen te behouden. In *oodmoed* is *ood* immers hetzelfde *ood* als in *kleinood*? *Omtrend* is immers het saamgetrokken participium *ontrehend* (*ontredend* = *aangaande*)?

Iets anders is het met *duidsch*, dat volgens een strenge etymologie *duitsch* geschreven zou moeten worden. In *duitsch* is de oorspronkelijke vorm niet meer zoo zuiver aanwezig als in *and* uit *anda* met uitgeworpen *a*, enz. Hoewel van *thiudiskó*, *ἑθνικῶς*, afkomstig van *thiuda*, *ἔθνος*, is bij ons de klank tot *ui* geworden, d. i. wij hebben het woord door het kanaal van het oudduitsche *dútsch* en het vlaamsche *dietsc* laten worden tot *dútsch* = *duitsch*, wat het ook in het Nieuwduitsch is.

Weer een ander geval treedt ons te gemoet in *iemant* en *niemant*, over welke spelling de Redactie zich niet

heeft uitgelaten. Hier is alles vóór en niets tegen de spelling met *t*. De afleiding eischt, dat de paragogische beteekenis der sluitletter bewaard blijve en de samenstellingen *ie* (een) *men* (man) en *ni-men*, *ni-man*, met verscherping van de uitspraak door een achtergevoegde *t*, zijn overbekend. Vervolgens hebben wij geen verbuigingsvormen zooals het Duitsch, die ter wille van de uitspraak een *d* eischen: wij hebben niet het *niemanden* onzer oostelijke naburen, bijv. in *sage es niemanden*. De poging, voor eenige jaren beproefd, om het *mant* te verklaren uit het deensche *mand*, heeft, behalven dat zij niet aan den waren oorsprong van het woord beantwoordt, ook daarom weinig te beduiden, omdat de *d* daar in het Deensch volstrekt niet gehoord en het woord uitgesproken wordt als *mån* (eng. *a* in *water*). Te schrijven *iemand* en *niemand* is hetzelfde als te schrijven *ten uwend* en *ten mijnend*, want in al deze woorden vertoont zich een zelfde *t*. Bij gevolg: *ten mijnent* en *ten uwent* maar dan ook *iemant* en *niemant*, óf *iemand* en *niemand*, maar dan ook *ten mijnend* en *ten uwend*.

§ 92. De Redaktie acht één *k*, *t* en *m* voldoende in woorden als: *botteriken*, *monniken*, *kieviten*, *Gorkumer*, *Dokkumer*, *Bergumer*. „Want,” zegt zij, „de schrijfwijze *botterikken*, *Gorkummer*, staat gelijk met die van *engellen*, *verbetteren*, *uitrekennen*, *zondiggen*, terwijl het niet verdubbelen der consonant voor den lezer juist een teeken is, dat hij de lettergreep als toonloos moet beschouwen.” Zoo overtuigend deze redeneering is, even weinig overtuigend is de uitzondering, die onmiddellijk op dezen regel volgt. „Het gezegde is natuurlijk niet toepasselijk op *Arnhemmer*, *Haarlemmer*, enz., waarin de tweede lettergreep, hoewel zwak van toon, toch niet toonloos wordt

uitgesproken, en de *e*, hoe kort ook, toch den scherpen è-klank behoudt." Dat is juist zeer de vraag. De samenstelling is toch *Arnhem-er*, *Haarlem-er* en daar zou *Arnhem-mer*, *Haarlem-mer* uit volgen, wanneer de naam der steden met den è-klank, *Arnhèm*, *Haarlèm*, uitgesproken werd. Dit is echter het geval niet. In de samenleving (ook in de beschaafde) is ondanks de spelling de naam *Arnhem* samengesmolten tot *Aarnĕm* en *Haarlem* luidt overal als *Haarlĕm*. Zelfs de minst „plebejische" reiziger, die nooit anders dan per eerste klasse reist en „beschaafd" spreekt, vraagt om een plaatsbiljet naar *Aarnĕm* en wanneer hij „zeer beschaafd" is roept hij *Aagnem!* Wat *Haarlem* betreft, Dr. DE VRIES zal dikwijls genoeg hebben gehoord van *den haarlĕmer Hout* of van de bekende *haarlĕmer halletjes*. Neen, ik geloof dat een *Haarlĕmer* en een *Arnhĕmer* (*arnemer*), wat den klank betreft van den uitgang, niets voor heeft boven een *Dokkumer* of een *Gorkumer*. Waar de stadsnaam een *a* in de laatste lettergreep heeft, zooals in *Amsterdam*, is het natuurlijk een ander geval, want de spelling *Amsterdamer* zou leiden tot de uitspraak *Amsterda-mer*, hetgeen terug zou wijzen op een stad *Amsterdaam*.

§ 94. Hoewel de Redaktie erkent dat in *zamen*, *zamenkomst* enz. „de uitspraak de vervanging der *z* door de *s* schijnt te gebieden, in overeenstemming met de afleiding, daar *samen* door contractie van *te zamen* ontstaan is," verwerpt zij nochtans die verwisseling, omdat men ondanks de scherpe uitspraak gewoon is *zestig* en *zeventig* te schrijven en omdat in andere zamenstellingen, zooals *gezamenlijk*, *verzamelen* de *z* gehoord wordt en niet de *s*. Maar zij laat *fonkelen* bestaan naast *vonkelen* (toch zeker geen *verschillende* woorden^p). Waarom dan niet *samenkomst*

naast *gezamenlijk*? Die *s* en *z* zijn daar naast elkander niet slimmer dan in *leest* naast *lezen*, *huis* naast *huizen*. Waartoe bezitten wij een dubbel konzonantenstelsel, wanneer wij het niet onbekrompen volgens de wijzigingen der uitspraak mogen gebruiken? Ik acht buitendien de volgende konkluzie niet te behooren tot een flinke logika: de uitspraak gebiedt te schrijven *samen* in plaats van *zamen*; maar die zelfde uitspraak verlangt *sestig* en *seventig*; toch schrijft men, ondanks de uitspraak, *zestig* en *zeventig*: daarom wenschen we, insgelijks ondanks of liever tegen de uitspraak, te schrijven *zamen*. Beter ware het m. i. dus te redeneeren: vele schrijvers spellen op grond van uitspraak en afleiding *samen*; de uitspraak eischt echter evenzeer de verwisseling der *z* met de *s* in *zestig* en *zeventig*: daarom verkiezen we in al die woorden voortaan regelmatig de *s* te gebruiken.

§ 96. De Redaktie geeft de voorkeur aan de revolutionaire spelling *juffrouw* boven *jufvrouw*. Hare argumentatie komt mij vrij merkwaardig voor. Zij zegt: „dat de wezenlijke vorming des woords in het bewustzijn der natie niet meer leeft, blijkt overtuigend hieruit, dat zelfs een taalkenner als BILDERDIJK het eerste deel volstrekt niet verstond en *jufvrouw* als verbastering van *hofvrouw* beschouwde.” Dit blijkt daaruit geenszins zoo overtuigend. Het is van algemeene bekendheid, dat de scherpzinnigheid van BILDERDIJK op etymologiesch gebied zeer dikwijls ontaard is in spitsvoudigheid, vooral wanneer het hem aan bronnen ontbrak, in welk geval hij terstond gereed was ze te *dichten*. Men denke aan de potsierlijke afleiding van *nog* uit *no-ig* = *nu-ig* e. a. De vernuftige woordspelingen van B. zijn derhalve een zeer bedriegelijk criterium voor het taalbewustzijn des volks. Omtrend *jufvrouw* moge het

taalbewustzijn verduisterd zijn, zóo geheel is de beteekenis des woords noch niet uit het bewustzijn der natie verdwenen, dat het niet in elk geval begrijpt te doen te hebben met een samenstelling met *vrouw*. „De ware geschiedenis des woords,” gaat de Redactie voort, „was deze. Het oude *joncvrouwe*, *joncvrouw*, als *joncfrouw* uitgesproken, verliep allengs tot *jonfrouw*, *joffrouw*, *juffrouw*. De *f* ontstond derhalve uit de *v* door den verscherpenden invloed der keelletter *c* of *k*, en vervolgens werd het woord zoodanig ingekort, dat zoowel de *c* of *k* als de *n* wegvielen, waardoor nu de *f* verdubbeld moet worden. Zal men nu de tweede *f* weder terugbrengen tot de oude *v*, door *jufvrouw* te schrijven? Maar dan hangt die eerste *f* geheel in de lucht en wordt door niets gerechtvaardigd. . . . *Jufvrouw* zou aan eene zamenstelling uit *juf* en *vrouw* doen denken, geheel in strijd met de waarheid.” Bij *juffrouw* hebben we voorzeker het voordeel, dat de eerste *f* niet meer alleen, maar in gezelschap der tweede „in de lucht hangt,” en dat de samenstelling niet meer doet denken aan het onverstaanbare *juf* met het verstaanbare *vrouw*, maar aan het onverstaanbare *juf* met het even onverstaanbare ten minste zeer germanistische *frouw*. De substantie van de bewijsvoering der Redactie schijnt mij deze te zijn: het woord *jufvrouw* is ontstaan uit een schromelijke verbastering ten gevolge eener slordige uitspraak; die verbastering heeft de lettergreep *juf* doen ontstaan, een syllabe, zoo onverstaanbaar, dat zelfs een BILDERDIJK er *hof* uit maakte. Ter wille van dat onverstaanbare *juf* zullen we nu voor het vervolg ook de lettergreep *vrouw* onkenbaar maken, dan is de verbastering van het woord voltooid. In der daad, aan die *juffrouw* zouden zich heel aardige stelsels van „speldinghe” laten vastmaken.

In § 102 wordt de kwestie, of de verkleinwoorden met of zonder *n* moeten worden geschreven, ten nadeele van het stelsel van BILDERDIJK beslist. En voorzeker, wanneer de „beschaafde uitspraak,” dat is hier de bepaald provinciaal-hollandsche, niet alleen de andere dialekten maar ook de etymologie moet beheerschen, dan is de spelling *huisjen*, *meisjen* enz. niet vol-te-houden. Echter, er doet zich toch noch een vraag op. De Redaktie verklaart zich in § 101 tegen het invoegen van zulke letters, die „niet tot het wezen der woorden behooren, de afleiding niet ophelderen, de duidelijkheid niet bevorderen, noch door het beschaafde spreken vereischt worden,” maar die eerder „het uitvloeijsel zijn van eene vergroving der uitspraak.” Van dien aard is de *t* in *eigentlich*, een *b* in *hembd* of een *p* in *kompt*. Doch zulk een vergroving door overbodige invulling heeft werkelijk plaats in sommige dimunitiva, wanneer men met SIEGENBEEK spelt: *bloempje*, *boompje*. Wat met die *p* bedoeld wordt, een halve tusschenklank, wordt even goed en zuiverder, d. i. minder plomp, verkregen door ook hier den regel der verkleining te volgen en te schrijven: *bloemtje*, *boomtje*, waarbij het eerste ook beantwoordt aan het populaire *bloemetje*, *blommetje*. De *p* moet hier zoowel als de *j* in *bloeyen* worden uitgeworpen, want beide zijn tegen de verfijning en verzachting van uitspraak, waarnaar, ook volgens de Redaktie, de nieuwe taalrichting streeft.

In § 111 wordt *schepter* verkozen boven *scepter* op grond der analogie met *schorpioen* van *scorpio*, *schabel* van *scabellum* enz. Doch hoe nu voortaan *scepticismus* te schrijven, dat dan eveneens moet worden *schepticismus*, *schepticus*, *scheptiesch*? De vorm *scep* is „in allen gevalle bepaaldelijk af-te-keuren.” Dit dunkt mij echter ook het

verfranschte *sep*, en *schep* komt mij in de bedoelde woorden door en door plat voor. Blijft soms *skepticisme* als vierde vorm over? En wordt *Scandinavië* tot *Schandinavië* of *Skandinavië*?

Tegen de leer van § 133 veroorloove de Redactie een uitdrukkelijk protest. Daar staat: „Ofschoon èn de afleiding èn de voorgang der ouden in *nog* (etiam, adhuc) evenzeer als in *noch* (nec) eene *ch* zouden eischen, meent de Redactie de orthographische onderscheiding dezer twee woorden, die aan de duidelijkheid zoo onmiskenbaar bevorderlijk is [even als *ligt* en *licht?!*] niet te mogen opgeven. Zij aarzelt daarom niet, *nog* (adhuc) met de *g* als eene nuttige en noodzakelijke uitzondering te beschouwen op den anders algemeenen regel, dat indeclinabilia op scherpe sluitletters eindigen.”

Men vertrouwt nauwelijks zijne oogen! En de afleiding, én de geschiedenis, d. i. het eeuwenlang gebruik, én de analogie vorderen de *ch* voor het woord *noch* in zijne beide beteekenissen. Voeg hierbij den regel der uitspraak, die de twee beteekenissen scherp uitspreekt, en gij hebt *al* de regels, waarop de Redactie haar stelsel heeft gebouwd, als een vereenigd bewijs vóór de *ch* in *noch*, het woord moge *ni* beteekenen of *encore*. En *al* deze argumenten zullen worden ontzenuwd ter wille eener arnzanlige onderscheiding van laten oorsprong ^a en willekeurig maaksel, een onderscheiding, die in hare onwaarde openbaar wordt door de levende spraak: want niemand onderscheidt in het spreken een *nog* van een *noch*. En toch wordt niemand daardoor verkeerd begrepen, zoomin als in Duitsch-

---

^a Uit den tijd, toen onze vaders niet meer *ach* en *och* maar met het oog op den nieuwen tijd der verlichting begonnen te zuchten *ag!* en *og!*

land, waar *noch* evenzeer in elke beteekenis met *ch* wordt geschreven en gesproken. In beginsel keeren we door die onderscheiding terug tot den fraaien siegenbeekschen dreun uit de schooljaren: *ligt* met een *g*, niet *zwaar*, *licht* met een *ch*, helder, enz. een stelsel, in § 59 door de Redactie-zelf zoo krachtig tegengesproken. Waarlijk, deze inkonzekwente, onwetenschappelijke, namelijk geheel willekeurige paragraaf roept de schoone woorden van Dr. DE VRIES voor den geest: „Het zal ons ernstig streven zijn, alles rijpelijk te onderzoeken en ook op het gebied der spelling, dat van zooveel strijd getuige was, te trachten naar de waarheid alleen; want — het is te recht in het *Ontwerp* gezegd — „elke onwaarheid moet vroeg of laat te niet gaan, maar de waarheid zal stellig zegevieren, en zij is het alleen, die duurzame verzoening verzekert.” Voorzeker, en dat afwijking van deze uitmuntende leer zich-zelf vonnist, blijkt uit de onwaarheid, waartoe de onwetenschappelijke concessie omtrend de spelling van *noch* de Redactie heeft vervoerd. Wat toch lezen we, in verband met de willekeurige exceptie in § 113 gemaakt in § 84? Het volgende:

„Daar de Redactie het echter raadzaam oordeelt de gebruikelijke onderscheiding van *nog* (adhuc, etiam) en *noch* (nec), ofschoon [NB!] *willekeurig en niet op de afleiding [noch op de uitspraak] gegrond*, om den wille der duidelijkheid te behouden, zoo meent zij de spelling *nochtans*, DIE TEN ONRECHTE OP EENE ZAMENSTELLING MET *noch* (nec) ZOU WIJZEN [!!], niet te mogen aannemen en zich te moeten houden aan het gebruikelijke *nochtans*.” *Nochtans* zou ten onrechte wijzen op een samenstelling met *noch*! En een oogenblik vroeger was geleerd, geheel overeenkomstig de overbekende waarheid, dat „wel een *ch*, maar niet een *g* den overgang der *d* van *dan* in de *t* van

tans heeft kunnen veroorzaken." Dus: *tans* kan niet anders dan door de *ch* ontstaan zijn uit *dan*, maar de spelling *nochtans* zou TEN ONRECHTE wijzen op een samenstelling met *noch!* Waar blijft *hier* de theorie die ten grondslag ligt bijv. aan een leer als deze (in § 96): „de dubbele *f* stelt de zamentrekking voor, die door de onderlinge werking der oorspronkelijke *v* ontstond?" Neen, *noch* (*nauh*) en *noch* (*nih*) beide met *ch*^a en: *nochtans* of *nogdan*, daar is geen derde. En daar het tweede niet deugt, zal het eerste wel als het eenig goede gekozen dienen te worden.

In het Ontwerp der spelling wordt geen onderwerp uitvoeriger behandeld, dan dat van de spelling der bastaartwoorden (blz. 60—77). Het interessante vraagstuk wordt op zulk een duidelijke wijze besproken, dat er in elk geval, hoe men ook over de resultaten moge oordeelen, een belangrijke bijdrage geleverd is tot vereenvoudiging der kwestie. Men zou alleen kunnen aanmerken, dat de bestrijding van hetgeen de Redaktie in de spelling der bastaartwoorden de „nieuwere richting" noemt, die volgens haar dagteekent van het jaar 1844 en nagenoeg op alle bastaartwoorden de nederlandsche spelling toepast, — hier en daar te scherp is uitgevallen, scherper ten minste dan noodig is of gunstig voor het gevoelen, dat in het Ontwerp met talent wordt voorgestaan. „Er ligt, wèl beschouwd," zegt de Redaktie o. a. (blz. 70), „iets plomps, iets plebejisch in de spelling *koncert* of *konsert*, *filozoof*, *fyzikus*, *konsequent* of *konze-kwent*, *kwantiteit*, enz. hetwelk den beschaafde en gelet-

---

^a Dr. W. G. BRILL, *Holl. spraakleer*, blz. 678: „De schrijfwijze *nog* voor het bijwoord is willekeurig, ja strijdig met den regel ter onderscheiding van de conjunctie *noch*, aangeuomen."

terde ergert, zoolang zijn oog niet aan het zien van zulke smakelijke schrijfwijzen gewend is. Dit is dan ook wel eene der voornaamste oorzaken, waarom dit stelsel nooit meer dan enkele voorstanders gevonden heeft." Deze beschuldiging van wansmaak, geworpen op hen die bijv. liever *filozoof* en *profeet* schrijven, niet-alleen omdat zij het zoo uitspreken, maar ook opdat een *philosooph* niet zal veranderen in een *pilosoop* (zooals *Jozef*, ten gevolge der schrijfwijze *Joseph*, onder het volk verplompt is tot *Jozep*), en opdat *propheet* niet zal worden beschouwd als een temperatuur der plaatsen waar het *propvol* is, — zou gemakkelijk kunnen worden weerlegd door het opnoemen der voorstanders van de „plebejische" spelling. Dit ware echter monnikenwerk. In elk geval is de ijverigste voorstander van de hier veroordeelde spelling niet zoo geheel een vreemdeling op het gebied der æsthetika, dan dat het subjektieve oordeel over plompheid, onbeschaafdheid, smakeloosheid, niet een nadere toetsing zou hebben geëischt, eer het optrad als beslissende uitspraak, juist met het oog op de schoonheidsleer en het schoonheidsgevoel. Het uitgesproken vonnis zou aldus kunnen worden beantwoord: „er ligt, wèl beschouwd, iets schoolvosachtigs, iets pruikerigs in de spelling *physica*, *philosooph*, *academie*, *critiek*, enz., hetwelk den beschaafde en geletterde, die uit de boeien der verouderde latijnsche alleenheerschappij is verlost, als stijfheid en pedanterie hindert. Dit is dan ook wel één der voornaamste oorzaken, waarom dit stelsel zich als een soort van professorenspeeling handhaaft, doch onder de beoefenaars der nieuwe letterkunde zijne voorstanders langzamerhand verliest." Door zulk een polemiek zouden de „oudere" en „nieuwere richting" echter niet tot elkander gebracht of door elkander overtuigd worden. Blijven we derhalve in

den humanen toon der wetenschappelijke discussie, ten einde één en andere bedenking tegen de regels der Redaktie in het midden te brengen.

„Het geven van een Nederlandsch voorkomen,” beweert de Redaktie, „aan vreemde woorden is eene mystificatie, die niet slechts uit een theoretisch maar ook uit een praktisch oogpunt bezien, te veroordeelen is en blijft.” Wanneer de nieuwe richting die „vreemde” woorden voor Nederlandsche wil doen doorgaan, alleen door middel eener nederlandsche spelling die aan de vreemde uitspraak beantwoordt, dan voorzeker zou zij zich schuldig maken aan „mystificatie.” Deze laatste bedoelt zij echter niet, maar zij streeft naar konzekwencie ^a. Wanneer zij bijv. het woord *critiek* ontmoet, dan zou zij naast de eerste *c* geen *k* willen zien of omgekeerd. Dat *iek* aan het slot van het aangehaalde woord is toch zeer stellig geboren uit hetzelfde streven, waaraan de nieuwe richting haar ontstaan verschuldigd is, en zij gaat slechts een schrede verder op die baan, wanneer zij *kritiek* schrijft. In het algemeen kan de door de Redaktie gewilde spelling *critiek* in deze eeuw der kritiek tot *critique* gevolgen aanleiding geven, zoodat zij mij min of meer *criticq* voorkomt. Uit *cri* besluit ik tot *tiec*, want om zelfs met de *i* naast *critica* te blijven zou als een *tik* beschouwd worden; doch omgekeerd besluit ik uit *tiek* tot *kri*. (*Κρίσις* blijft hier voorshands buiten.) *Academie* voor *akademie* herstelt, met het oog op *claustrum* en *prædicare*, *clooster* en *predicant*. Beschouwen wij het woord *filozoof*. De geletterde ergert zich, volgens de Redaktie, wanneer hij dit woord aldus geschreven vindt, en daarom schrijft zij, § 172, voor, dat men schrijven zal *philosoof*. De onderstelde ergernis

^a Wie zal *kategorie* ter wille van de *k* voor meer Nederlandsch aanzien dan *categorie*?

op het zien van *filozoof* kan nu echter nergends anders vandaan komen, dan dat de geërgerde aan de oorspronkelijke form van het woord denkt. Die form is *φιλόσοφος* (*philosophos*). De afwerping van den uitgang *ος* geeft derhalve *φιλοσοφ* (*philosoph*), waarin de laatste *ο* een langen klank heeft ter wille van de oorspronkelijke uitspraak *φιλόσο-φος*. Ten einde nu niet de fransche uitspraak van het woord te verkrijgen, moet die *ο* worden verdubbeld, tegenover welke spelling het Grieksch de *ω* zou moeten hebben, en de tweede *ph* wordt *f*, omdat? Ik weet het niet. De Redaktie verwijst naar § 169, doch daar leert zij: „De wijziging aan het einde der woorden heeft meestal zijnen oorsprong te danken aan de noodzakelijkheid om de woorden op Nederlandsche wijze te verbuigen. Zij bestaat doorgaans in het afkappen der laatste lettergreep, ten gevolge waarvan dikwijls eene wijziging in de spelling der voorlaatste noodzakelijk wordt.” Dit verklaart niet in het minst waarom de eene *ph*, *ph* moet blijven en de andere *f* moet worden. De verbuiging, de genitief of het meervoud, wordt door de tweede *ph* niet gestoord: *philosophen* gaat even goed als *philosofen*; zelfs springt bij de tweede form de inkonzekwencie zeer sterk in het oog. De duitsche spelling blijft geheel getrouw aan het oorspronkelijke, doch zij kan het, omdat *philosoph* uitgesproken wordt als ons *filozoof*. Wanneer echter van het grieksche *οφ* een plebejisch *oof* wordt gemaakt, dan konkludeer ik uit die *oo* voor *ο*, die *f* voor *φ*, tot de *z* voor *σ*, en tot de voorste *f* uit de achterste, in één woord: ik blijf niet staan bij den halven maatregel *philosoof*, maar ga voort tot *filozoof*. Dit is ook het geval met *fotograaf* in plaats van *photograaf* dat *photograaph* zou vorderen, en honderd andere gelijksoortige voorbeelden meer.

De tegenwerping der Redaktie, dat de vervanging der φ door f ook de verwisseling der ϑ (th) met t eischt, gaat m. i. niet op. Wanneer men (op het voetspoor van het *biblioteca, teoria, teosofia, fisiognomia* der Italianen) ging schrijven: *tema, termometer, teorie*, in plaats van *thema, thermometer, theorie*, dan zou men in der daad aanleiding geven tot plebejische fouten, zooals er onlangs in een tijdschrift gehandeld werd over de *filantropie*. De τ en ϑ (t en th) verschillen nu eenmaal, als de linguale en dentale t , welke laatste het Engelsch en Nieuwgr. ook in de uitspraak hebben bewaard. En waar het de aspiratie h geldt, zou het een kleingeestige maatregel van bezuiniging zijn, haar ergends uit-te-werpen, waar hare tegenwoordigheid, zonder eenigszins de uitspraak te schaden, strekken kan tot aanwijzing der etymologie. Uit dat oogpunt beschouwd, daar zij geen eigenlijke medeklinker is, kan zij bijv. zeer goed behouden blijven in *thron*, naast het *thron* en *throne* onzer naburen, om te wijzen op $\vartheta\rho\nu\nu\omicron\nu\varsigma$. Ten andere is de etymologische verwarring, die ontstaan zou bij het gebruik van t voor τ en ϑ , (een gebruik, dat tevens de onkunde der *cathegoriënschrijvers* en *cathechismusprekers* zou verbergen achter den bedriegelijken schijn der konzekwencie!) niet te vreezen door de spelling f voor ph . Bij die letter is er geen tweede geval mogelijk: ieder weet dat de grieksche f -klank niet anders dan door φ wordt afgebeeld. Eenigszins anders is het gelegen met de z voor σ . Onze z wordt ook gebruikt tot afbeelding der ζ (al had zij wellicht den klank der italiaansche zz of misschien ook der duitsche z) en daarom zou het bijv. onzeker kunnen zijn of de spelling *Zofroniskos* wordt gebruikt voor $\Sigma\varphi\rho\nu\nu\omicron\nu\varsigma$ of voor $Z\varphi\rho\rho\nu\nu\omicron\nu\varsigma$. Ik geloof, dat uit het gezegde blijkt, dat de konzekwencie niet uitsluitend schuilt

bij de „oudere richting”, en dat de tegenwerping aan het behoud der *th* ontleend niet opgaat, omdat het gebruik der *t* ook voor *θ* de etymologie werkelijk verwacht, wat bij de *f* voor de *φ* niet te vreezen valt.

Doch, naar welken kant de evenaar hier moge overhellen, een zelfstandig geval hebben we in de *κ*, die de Redaktie terug wil geven met de latijnsche *c*. Men stelle zich voor, dat iemand een nederlandsche vertaling zou willen geven van de Metafyzika van Aristoteles. Hij vindt daar: *λογική, διαλεκτική, ἠθική, κατηγορία*. Waarom zal hij nu zijne spelling van deze woorden uit een tweede bron moeten putten? Waarom moet hij al die *kappaas* loslaten, voor welke hij de nederlandsche *k* reeds heeft, ten einde eerst een *c* uit Rome te halen? Toch wel niet, omdat wij den *è*-klank niet, of ten minste uit den latijnschen tijd de *a* in dergelijke gevallen als slotvokaal hebben? Doch toegegeven voor een oogenblik, dat we geen aanspraak hebben op de *κ*, zoolang we niet schrijven: *logikè, dialektikè, ethikè, katègoria*, dan geldt de eisch toch niet meer voor *onzen* tijd. De menigte vertalingen van theologische werken uit het Duitsch, het gebruik van akademische handboeken in die taal ook ten onzent, heeft de navolging van het gebruik der Duitschers bevorderd en het spreken en schrijven vrij algemeen gemaakt van de woorden: *polemiek, dogmatiek, kritiek, dialektiek*, enz. Hier zou derhalve geschreven moeten worden: *polemiec, dogmatiec, dialectiec!* Bij het eerste zou men haast denken aan een poolsch *polemjesj*, eerder dan aan het geheel in onbruik geraakte *polemica*. Uitspraak en etymologie pleiten hier derhalve vóór de *k* en tegen de *c*. Doch, vraagt de Redaktie, waarom dan ook niet spellingen als: *hypo-teinoeza, Thrazuboelos*, enz.? De gevallen staan niet gelijk. Hier hebben we niet slechts de latijnsche *spelling*, maar

tevens de *uitspraak* aangenomen die wij aan het Latijn geven (en eigenlijk wederom de onze is), en daar we die uitspraak nu eenmaal volgen, zijn we ook gebonden aan de spelling. Bij *theokratie* echter en dergelijke woorden blijft ten opzichte der letter in kwestie *ook* de grieksche uitspraak bewaard, bij gevolg ook, zooveel mogelijk, de spelling.

Overigens is er geen reden, om niet met sommigen bij de grieksche eigennamen terug-te-keeren tot de grieksche spelling en te schrijven: *Herakleitos*, *Homeros*, *Alkibiades* (voorál niet *Socrates* in plaats van *Sokrates!*). We zouden immers vreemd opzien, wanneer wij *van Dijk* of *Ledeboer* in het Engelsch terug vonden als *van Dike* of *Ladeboor*, of *Tuinman* als *Teunmann* in het Duitsch. Omgekeerd zouden de Franschen hun *Chateaubriand*, de Engelschen hun *Brougham*, de Duitschers hun *Niebuhr* moeilijk herkennen, indien zij hen bij ons weêrvonden als: *Sjato-briang*, *Broem* of *Nieboer*.

Met het oog op hare beginselen, geloof ik geen gewaagde onderstelling uit-te-spreken, wanneer ik de verwachting te kennen geef, ofschoon de Redactie er zich niet uitdrukkelijk over uitlaat, dat zij, ondanks *χαρακτήρ, χορός, χρόνος*, niet zal schrijven: *charakter, choor, chronologie*, maar: *karakter, koor, kronologie*. Doch om welke reden zou de *ch* behouden moeten blijven in de woorden: *kristen, kristelijk, kristendom*? Indien er woorden zijn door wie de voorwaarden vervuld worden, dat zij „sedert onheugelijke tijden bij ons in gebruik zijn, hun vreemden vorm hebben afgelegd, dat hunne derivata op Nederlandsche wijze gevormd zijn,” dan zijn zij het. Overal, waar geen gemaakte uitspraak heerscht, wordt, zelfs in den naam *Kristus*, de *k* gehoord, en is de $\chi = kh$, even als de φ de *ph*, blijkends *Σαπφώ, Βάκχος* (*Sappho*,

Bakkhos), dan is deze uitspraak zelfs de ware. In elk geval, het *kerst*, *kersten*, *kerstenen* der ouden, noch overig in *kerstfeest*, *kerstnacht*, *kerstmis*, hoewel uit een metathesis ontstaan, en de oudfriesche woorden: *krisma* (*χάρισμα*), *kristen*, *kerstena*, *kristendom*, *kerstendom*, *kerstenede*, *kerstenlik*, *kristmorn* en *kerstinge*, wijzen op de analogie in de uitspraak met het *kriest* en *kraaist* onzer verschillende naburen.

Ik acht volstrekt niet, met deze opmerkingen het geheele stelsel der Redaktie, dat zij op de spelling der bastaartwoorden wil toepassen, te hebben weerlegd. Integendeel: in het algemeen schijnt het mij aannemelijker, dan het systeem dat ik-zelf tot dusver heb gevolgd, omdat zijne beginselen zouden kunnen leiden tot de spelling: *odekolonje*, *kado*, *soepjee*, een spelling waarvoor ik letterlijk bang word, omdat er het beginsel in doorschemert, dat ons met *as'i*, *kenj'm* (voor *als hij*, *kent gij hem*) en dergelijke radbrakerijen bedreigt; dat een bekend „taalmijmeraar” er toe bracht, het aanwijzend lidwoord vóór de vokalen af-te-stompen tot *d'* en door de spelling *d'ondermeester* het onbekende amt te formeeren van *dondermeester*. De Redaktie late ons echter de etymologiesch en foneetiesch gewettigde *z* behouden in onze *k*: zij herdope *Sokrates* niet in *Socrates*, *krasis* niet in *crasis*, en zij heeft reden aan onze bekeering te gelooven.

Een paar punten zijn niet door haar aangestipt. In de eerste plaats namelijk heeft zij geen uitspraak gedaan tusschen de spelling *admiraal*, door BILDERDIJK als *verwonderling* bespct, en *amiraal*, op grond der afleiding verdedigd. Daar VAN LENNEP onze letterkunde o. a. verrijkt heeft met het verhaal van *De twee Amiralen*, verdient de kwestie ten minste evenzeer te worden uitge-

maakt als het verschil omtrend *ampt*, *ambt* of *amt*, *ritmeester* of *ridmeester*, enz.

Terwijl het Ontwerp een belangrijk onderzoek behelst naar de „Zamenstellingen”, naar de woorden die aaneengeschreven moeten worden, een onderzoek dat onzen dank verdient, zwijgt het ten opzichte van het afbreken der woorden. Moeten wij, in strijd met de uitspraak, afbreken *wan-gen*, *li-chaam*, enz. of *wang-en*, *lich-aam*? Wanneer zelfs in de geschriften van BEETS *li-chaam* wordt aangetroffen, dan kan deze vraag niet als geheel overbodig beschouwd worden.

De verdubbeling der *ch* met *g* wordt verworpen: doch hoe nu te handelen met de *sch*? Wanneer *lichchaam*, *kachchel* er niet door kan, dan zeker noch minder *wasch-schen*, *boschschen*. *Bosschen* echter onderstelt dezelfde kunstbewerking bij *bosch* als in het verworpen stelsel plaats vond bij *lachen*. De radix *lach* werd niet eenvoudig door middel der gewone terminatie verlengd tot *lachen*, maar als *la* en *ch* in tweeën gerukt, de *g* daartusschen gevoegd en zóo *lagchen* gevormd. Op die wijze gaan wij echter noch altijd te werk met woorden als *bosch*: tusschen de brokken *bo* en *sch* wordt een *s* geplaatst om *bosschen* te vormen, terwijl de regelmaat met *lach-en* eischt *bosch-en*. Ja, hoor ik tegenwerpen, maar de spelling *boschen* leidt tot de verkeerde uitspraak *bo-schen*. Voorzeker, op dezelfde wijze als *lachen* leidt tot *la-chen*, *lichaam* tot *li-chaam*, *pochen* tot *po-chen*, *kuchen* tot *ku-chen*, *breyen* tot *bre-yen*, *luijaart* tot *lu-jaart*, enz. Volmaakt dezelfde argumentatie, die vroeger moest gelden om *lagchen* te verdedigen (waarbij men zich dan noch wel uit louter grondigheid beriep op het hebreeuwsche *Rachel!*). Neen, als wij de gevolgen voor de uitspraak niet vreezen met de spelling *richel*, *bochel*, en het onderwijs kracht

genoeg toekennen om de uitspraak *ri-chel*, *bo-chel* te verhoeden, *dan* vervalle ook de even weinig rationeele spelling *ssch* in de meervoudsformen *waschen*, *leschen*, *verfrischen*, enz.

Eindelijk: hoe moeten we kontraheeren? Wordt *bladen* tot *blán*, *blaén*, of *blaán*? En: welke regels zullen gelden voor het gebruik der *hoofdletters*?

Hiermede ben ik aan het einde mijner Aanteekeningen gekomen, die ik onder een opmerksame en belangstellende lezing van het Ontwerp der Spelling heb aangestipt. Ik vertrouw in de wijze der meedeeling geen oogenblik de hooge achting uit het oog te hebben verloren, die het Ontwerp, met het oog op oorsprong en strekking, verdient: ten minste ik heb er naar gestreefd alles te onderdrukken, wat zelfs den schijn kon hebben daarmee in strijd te zijn. Werd ik een enkelen keer een weinig warm, ik ben mij bewust, dat de oorzaak daarvan gelegen was in oprechte liefde tot de zaak, jegens welke de Redactie zich in noch ongekende mate verdienstelijk belooft te maken. Ik heb getracht, op het loffelijk voorbeeld der Redactie, mij te onthouden van breedvoerigheid, en noem alleen noch met een enkel woord de verschijnselen op, die mij bewogen mijne bedenkingen niet achter-te-houden.

Vooreerst. De bewerker van het Ontwerp, Dr. TE WINKEL, is tevens de auteur van het werkjen: *De nederlandsche spelling onder beknopte regels gebracht*. Daar dit geschrift hoofdzakelijk bestemd was voor het onderwijs, heeft de schrijver zich natuurlijk en bijna geheel aan de gebruikelijke spelling gehouden, zoodat de uitgave geen recht gaf, daaruit gevolgen te trekken voor de spelling, die in het Woordenboek zou worden gevolgd. Zoo waar dit nu is, en Dr. DE VRIES laat het te recht gelden tegen

de voorbarige gevolgtrekking van Dr. ROORDA, even waar is het toch ook van den anderen kant, dat Dr. TE WINKEL er niet twee *stelsels* op na zal houden, die hij gelijktijdig met overtuiging kan verdedigen. Hoewel WEILAND *dozijn* opgaf, leerde de heer TE WINKEL in § 113 van de Regels, dat we *dozein* moeten schrijven ter wille van het fransche *douzaine*. Van deze opvatting werd hij echter teruggebracht door de bekende recensie in den *Gids*, waar op het *docenus* uit het middeneeuwsch Latijn werd gewezen, en hij was loyaal genoeg, dit openlijk te erkennen en tot de spelling *dozijn* terug-te-keeren ^a. Zoo verdedigen de Regels ook de verdubbeling der *ch* met *g*, hetgeen door het Ontwerp verworpen wordt, en zij wettigen de *j* in *vloeyen* (ter wille van de *w* in *vrouwen*) die het Ontwerp afkeurt. Hieruit schijnt te blijken, dat de heer TE WINKEL bij nader overleg zijne beschouwing van sommige twijfelachtige gevallen heeft gewijzigd, want van een geven en nemen, tegen zijne wetenschappelijke overtuiging in, mag en wil ik hem niet verdenken. Die verandering van inzicht nu omtrend sommige ondergeschikte punten is het, die ons mag aansporen, elke bedenking mede-te-deelen die belang voor ons heeft, zoolang het noch niet te laat is, ten einde, zoo mogelijk, de vurig gewenschte eenheid worde verkregen. Niemand is ooit onteerd geworden door het belijden en herroepen eener dwaling, en dat de Redactie voor dit zuiver menschelijk standpunt niet terugdeinst, bewijst de openhartige lijst van „wijzigingen,” met welke het Ontwerp sluit. Zij wordt voorafgegaan door de woor-

^a Eerst onder het afdrukken dezer Aanteekeningen komt mij de aflevering in handen van den *Taalgids* (1862, N°. 3), die de grondige »anticritiek” van de bedoelde recensie bevat. Indien zij mij niet toevallig ontgaan ware, zou ik de noot op blz. 13 hebben wechgelaten.

den: „Het eerste gedeelte van dit werkje lag reeds afgedrukt, toen het volgende nog niet geheel was vastgesteld. Voortgezet onderzoek bracht somtijds eene wijziging in de vroeger gedane keuze.” Immers, deze meêdeeling verleent ons een onbenevelden blik in de wording van sommige opvattingen, die in het Ontwerp worden verdedigd? Zij bewijst, dat de Redaktie zich volstrekt niet wil tooien met den nimbus der onfeilbaarheid of wil optreden met de besliste uitspraak van het gezach. In dat geval zou zij liever de eerste twee vellen van haar geschrift hebben laten vernietigen, dan openlijk te erkennen, dat haar stelsel bij het begin der uitgave „nog niet geheel was vastgesteld, dat hare keuze hier en daar door voortgezet onderzoek gewijzigd werd” gedurende het tijdsbestek, dat een geschrift van vijf vellen druks werd uitgegeven. Tot die wijziging behoort de *y* voor de *i* in *vloeien* en dergelijke woorden, *behalve* voor *behalven*. Dit geeft een voldoende grond voor de verwachting, dat nadere wijziging hier en daar niet onmogelijk is, en dat scherper toetsing van twijfelachtige gevallen tevens dichter tot de eenheid zal leiden, die door het belang onzer taal wordt geëischt. Wat mij betreft, het Ontwerp heeft voor mij reeds hier en daar het stelsel gewijzigd, dat ik tot dus ver heb gemeend in de spelling te moeten volgen. Sommige der voorgestelde veranderingen, zooals *buskruit* en *rattenkruit*, *behalve*, *dinsdag*, schijnen mij zelfs toe, voor geen tegenspraak meer vatbaar te zijn.

